

ІНСТИТУТ ПРОБЛЕМ ВИХОВАННЯ АПН УКРАЇНИ

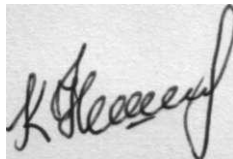
КУБ'ЯК НАТАЛІЯ ІВАНІВНА

УДК 376.56

**ЗАПОБІГАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ЗАНЕДБАНОСТІ ДІТЕЙ
МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ З ДИСТАНТНИХ СІМЕЙ**

13.00.07 - теорія і методика виховання

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ-2010

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник - кандидат педагогічних наук, професор
Пенішкевич Одарка Іванівна
Чернівецький національний університет імені Юрія
Федьковича, професор кафедри загальної та соціальної
педагогіки.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Козубовська Ірина Василівна,
Ужгородський національний університет,
завідувач кафедри соціальної педагогіки;

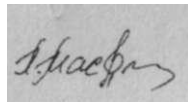
кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник
Повалій Людмила Вікторівна,
Інститут проблем виховання АПМ України,
завідувач лабораторії сімейного виховання.

Захист відбудеться 23 лютого 2010 р. о 14⁰⁰ год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.454.01 в Інституті проблем виховання АПН України за адресою 04060, м. Київ, вул. М. Берлінського, 9.

З дисертацією можна ознайомитись у науковій часині Інституту проблем виховання АПН України (04060, м. Київ, вул. М. Берлінського, 9).

Автореферат розісланий 19 січня 2010р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Л.М. Масол

Актуальність теми дослідження. Сучасні соціально-економічні та політичні проблеми у суспільстві, кризові явища зумовлюють складне матеріальне становище населення України, незадовільні житлово-побутові умови, що у свою чергу породжують несприятливий психологічний клімат у багатьох сім'ях, негативно позначаються на вихованні дітей. Особливо актуальною стає проблема сімейного виховання в останні роки, коли значна кількість молодих батьків покидають свою батьківщину, залишаючи дітей на близьких родичів або на опікунів.

За даними звіту Генерального Секретаря ООН з моніторингу світового населення, присвяченому міжнародній міграції та розвитку, Україна посідає четверте місце за кількістю міжнародних мігрантів. За різними оцінками щороку від 4,5 до 6,5 мільйонів наших співвітчизників перебувають на заробітках за кордоном. Масового характеру проблема трудової міграції за кордон набула в областях західного регіону. Щороку тисячі дітей трудових мігрантів різного віку залишаються без батьківської уваги. Для прикладу, лише на Буковині за даними соціологічних досліджень, проведених з 2003 по 2009 роки, кількість дітей, які залишилися з одним із батьків чи під наглядом опікунів та родичів, зросла з 12873 дітей до 17531 дитини.

Тривала відсутність батьків призводить до бездоглядності дітей, зменшення контролю за їхньою поведінкою, навчанням, розвитком та вихованням, що зумовлює важковихованість та педагогічну занедбаність. У дослідженнях проблеми педагогічної занедбаності та важковихованості значний внесок зробили М. Алемаскін, В. Баженов, П. Блонський, Л. Виготський, А. Белкін, Л. Зюбін, Н. Касярум, Б.Кобзар, І. Козубовська, В. Ліпнік, А. Макаренко, Н.Максимова, Л. Маленкова, В. Матвєєва, Г. Медведєва, А. Микитіна, Г. Міньковський, В. М'ясишев, І. Невський, Р. Овчарова, В. Оржеховська, Є. Петухов, І. Салопєко, В. Сухомлинський, В. Ципурський та ін.

У Законі України „Про загальну середню освіту” вказано, що у учнів необхідно виховувати почуття власної гідності, відповідальність, свідоме ставлення до обов'язків людини і громадянина. У Національній доктрині розвитку освіти ставиться завдання забезпечити пріоритетний розвиток людини, її здібностей і обдарувань, збереження і зміцнення здоров'я, дотримання принципу превентивності у навчально-виховному процесі. У „Концепції превентивного виховання дітей і молоді”, затвердженій Президією АПН України, наголошується, що превентивна робота повинна проводитися з усіма дітьми, починаючи від дошкільного віку, з метою попередження відхилень у поведінці, особливо з тими, хто перебуває у несприятливих умовах виховання і вже характеризується негативною поведінкою, а також із тими, хто став на шлях асоціальної і протиправної поведінки.

Через несприятливі умови виховання у сім'ї категорію педагогічно занедбаних поповнюють вже молодші школярі, іноді ознаки занедбаності проявляються і у дошкільному віці. Тому проводити в школі виховну роботу, спрямовану на запобігання педагогічної занедбаності та попередження відхилень у поведінці, необхідно вже з молодшими школярами, корегуючи недоліки виховання у сім'ї та дошкільній установі.

Проблема корекції відхилень у поведінці учнів молодшого шкільного віку стала предметом спеціальних досліджень багатьох учених. Окремі її аспекти розкрито у працях педагогів і психологів **Ш.** Амонашвілі, А. Анісова, А. Бандури, І. Беха, М. Бітянкової, С. Бородуліної, Л. Виготського, І. Данченко, О. Дорогіної, А. Захарова, Е. Змановської, Б. Кобзаря, І. Козубовської, Г. Кумаріної, І. Літвінова, А. Макаренка, Н. Максимової, Е. Намисловської, Р. Овчарової, Н. Онищенко, В. Оржеховської, Е. Пономарева, Є. Петухова, М. Рожкова, Г. Товканець, О. Шаравої.

Проблеми педагогічної занедбаності, важковиховуваності та відхилень у поведінці школярів тісно пов'язані з проблемою сімейного неблагополуччя. Теоретичні та практичні аспекти виховання дітей у неблагополучних та неповних сім'ях висвітлені у працях М. Алексєєвої, Т. Алексєєнко, А. Бесєдіна, М. Буянова, Т. Гушніної, З. Зайцевої, І. Зверєвої, Л. Ковальчук, В. Костіва, Є. Кузнецової, О. Максимович, Я. Ніколаєвої, Л.Повалій, В. Приходька, В. Ремезової, І. Трубавіної, Л. Саєнко, Н. Соловійової, М. Шипової, М. Фіцули та ін.

Сьогодні сімейне неблагополуччя та занедбаність дітей часто зумовлюються тривалим роздільним проживанням членів сім'ї з різних причин і особливо через трудову міграцію батьків; у психолого-педагогічній літературі такі сім'ї дістали назву дистантних. Визначення поняття „дистантна” знаходимо у працях Ф. Мустаєвої та І. Трубавіної. О. Безпалько розглядає дистантні сім'ї як окремий тип з особливими умовами сімейного життя. У низці статей О. Пенішкевич визначає типологію таких сімей, аналізує основні етапи пристосування членів цих сімей до нових умов, розглядає проблеми виховання дітей у цих сім'ях і підготовки спеціалістів до роботи з ними. В окремих статтях Н. Гордієнко розглядає дистантну сім'ю як об'єкт соціально-педагогічної роботи з нею.

Однак, у сучасній психолого-педагогічній літературі майже немає досліджень про особливості виховання та соціалізації у дистантних сім'ях дітей молодшого шкільного віку, про вплив на дітей тривалого роздільного проживання членів сім'ї. Відсутні дослідження про попередження негативних наслідків недостатнього виховного впливу на дитину та збіднення спілкування з батьками у таких сім'ях.

Вивчення й аналіз теорії і практики превентивного виховання дають підстави констатувати наявність суперечності між потребою у запобіганні педагогічної занедбаності молодших школярів із дистантних сімей і реальним станом превентивної роботи в сучасній школі, відсутністю теоретично обґрунтованих педагогічних умов запобіганні педагогічної занедбаності у навчально-виховному процесі початкової школи.

Актуальність проблеми та недостатнє її висвітлення у психолого-педагогічній літературі зумовила вибір теми нашої наукової роботи: **„Запобігання педагогічної занедбаності дітей молодшого шкільного віку з дистантних сімей”.**

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Наукова робота виконана у контексті госпдогвірної теми кафедри загальної та соціальної педагогіки Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича „Суспільно-психологічні проблеми виховання дітей в дистантних сім'ях і теоретико-методологічні засади підготовки спеціалістів до роботи з ними”

(державний реєстраційний номер 010611001461). Тема кандидатської дисертації затверджена вченою радою Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (протокол № 1 від 23 лютого 2006 р.) та узгоджена в Раді з координації наукових досліджень в галузі педагогіки та психології АПН України (протокол № 6 від 27 червня 2006 р.).

Мета дослідження: визначити, теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити педагогічні умови запобіганні педагогічної занедбаності дітей молодшого шкільного віку з дистантних сімей.

Об'єкт дослідження - виховання дітей молодшого шкільного віку з дистантних сімей.

Предмет дослідження - педагогічні умови запобіганні педагогічної занедбаності дітей молодшого шкільного віку з дистантних сімей.

Гіпотеза дослідження: запобігання педагогічної занедбаності дітей молодшого шкільного віку з дистантних сімей буде ефективним за дотримання таких педагогічних умов:

- систематичне вивчення педагогічного потенціалу дистантних сімей, проблем виховання у них, рівня вихованості й ризиків появи педагогічної занедбаності молодших школярів;

- організація спеціальної виховної роботи школи з дітьми молодшого шкільного віку з дистантних сімей, спрямованої на запобігання їхньої педагогічної занедбаності;

- надання психолого-педагогічної допомоги дистантним сім'ям у створенні педагогічно-доцільних взаємин між батьками, опікунами та дітьми;

- методична готовність педагогів до роботи з попередження педагогічної занедбаності молодших школярів із дистантних сімей;

- налагодження взаємодії школи, дистантної сім'ї та інших виховних інститутів у попередженні педагогічної занедбаності молодшого школяра.

Визначена мета і висунута гіпотеза передбачають виконання таких **завдань дослідження:**

1. Проаналізувати стан розробленості проблеми на теоретичному та емпіричному рівнях; уточнити зміст поняття „педагогічна занедбаність молодших школярів”.

2. Здійснити характеристику дистантних сімей та виявити основні проблеми виховання молодших школярів у таких сім'ях.

3. Визначити критерії, показники та виявити рівні вихованості молодших школярів для оцінки ризику виникнення педагогічної занедбаності.

4. Теоретично обґрунтувати і розробити структурно-функціональну модель запобіганні педагогічної занедбаності дітей молодшого шкільного віку з дистантних сімей.

5. Розробити та експериментально перевірити ефективність педагогічних умов запобіганні педагогічної занедбаності дітей молодшого шкільного віку з дистантних сімей у навчально-виховному процесі початкової школи.

Теоретичну основу дослідження склали філософські положення про сутність особистості та її духовні цінності, діалектичні протиріччя її становлення, детермінованість поведінки внутрішніми та зовнішніми факторами в їх

діалектичному взаємозв'язку, принцип єдності свідомості та діяльності особистості (Б. Ананьєв, Л. Божович, Л. Виготський, С. Рубінштейн та ін.); концепція цілісного педагогічного процесу (В. Сластьонін, І. Підласий); загальні положення про закономірності виховання (І. Бех, О. Вишневський, М. Красовицький, А. Макаренко, В. Сухомлинський), положення про детермінуючу роль спілкування у розвитку особистості (І. Віктаренко, В. Киричук, Н. Чепелева та ін.); дослідження психолого-педагогічної науки з питань превентивного виховання (О. Змановська, І. Козубовська, Н. Онищенко, В. Оржеховська, О. Пилипенко, В. Приходько, Т. Федорченко та ін.); теоретичні положення щодо соціально-педагогічної роботи з сім'ями, дітьми та молоддю, (Т. Алексєнко, О. Безпалько, І. Зверева, А. Капська, Г. Лактіонова, І. Трубавіна та ін.).

Для розв'язання поставлених завдань, досягнення мети й перевірки гіпотези розроблено програму дослідження, в якій використовувалися такі **методи дослідження:**

теоретичні: історичний, логіко-системний, порівняльно-зіставний аналіз психолого-педагогічної наукової літератури, який дав змогу узагальнити підходи з проблеми дослідження; методи організаційно-системного моделювання і вивчення педагогічного досвіду сприяли розробці структурно-функціональної моделі процесу запобігання педагогічної занедбаності дітей молодшого шкільного віку з дистантних сімей; контент-аналіз шкільної документації;

емпіричні: соціально-педагогічні спостереження за навчально-виховним процесом; індивідуальні й групові бесіди та інтерв'ю з молодшими школярами, батьками, опікунами, учителями шкіл; експертна оцінка рівня вихованості дітей молодшого шкільного віку з дистантних сімей; анкетування та самооцінювання школярів;

педагогічний експеримент (пілотний, констатувальний, формувальний, контрольний) здійснювався з метою діагностики рівня вихованості та перевірки ефективності педагогічних умов запобігання педагогічної занедбаності молодших школярів з дистантних сімей;

методи математичної статистики застосовувались для опрацювання отриманих даних і встановлення якісно-кількісних залежностей між явищами та процесами, що досліджувались.

Експериментальна база дослідження: на різних його етапах в експерименті брало участь 655 осіб: 68 вчителів початкових класів, 8 практичних психологів, 9 соціальних педагогів, 189 батьків і опікунів та 381 учень початкових класів м. Чернівців та Чернівецької області, зокрема, у формувальному експерименті брали участь 94 учні початкових класів та 36 вчителів-класоводів.

Учні експериментальної групи навчалися у ЗОШ №3, №5, №6, №14, №15 м. Чернівців та Хотинській ЗОШ І-ІІІ ступенів №5 Чернівецької області. Учні контрольної групи навчалися у ЗОШ № 1, №8, №20, №29, №31, №42 м. Чернівців та Слобідській ЗОШ І-ІІ ступеня Глибоцького району Чернівецької області.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що *вперше* теоретично обґрунтовано, розроблено та експериментально перевірено педагогічні умови запобігання педагогічної занедбаності дітей молодшого шкільного віку з

дистантних сімей: систематичне вивчення дистантних сімей, проблем виховання у них, рівня вихованості та ризиків появи педагогічної занедбаності молодших школярів; організація спеціальної виховної роботи школи з дітьми молодшого шкільного віку з дистантних сімей, спрямованої на запобігання їхньої педагогічної занедбаності; надання психолого-педагогічної допомоги дистантним сім'ям у створенні педагогічно-доцільних взаємин між батьками, опікунами та дітьми; методична готовність педагогів до роботи із запобігання занедбаності молодших школярів із дистантних сімей; налагодження взаємодії школи, дистантної сім'ї та інших виховних інститутів у попередженні педагогічної занедбаності молодшого школяра; *уточнено* зміст поняття "педагогічна занедбаність дітей молодшого шкільного віку"; визначено критерії (моральна свідомість, культура поведінки, навчально-пізнавальна активність), показники та виявлено рівні вихованості молодшого школяра; *удосконалено* методику виховної роботи з молодшими школярами з метою запобігання педагогічної занедбаності; *набули подальшого розвитку* форми та методи взаємодії сім'ї та школи.

Практична значущість дослідження полягає в тому, що розроблено основні напрями, форми і методи виховної роботи з молодшими школярами з дистантних сімей з метою запобігання педагогічної занедбаності; розроблено методичні матеріали, які використано у навчально-виховному процесі загальноосвітніх навчальних закладів першого ступеня. Результати дослідження можуть бути використані під час лекцій, практичних занять із навчальних дисциплін „Педагогіка“, „Соціальна педагогіка“, „Методика виховної роботи“, „Корекційна педагогіка“, „Соціальна робота з групами девіантної поведінки“, „Профілактика негативних явищ у молодіжному середовищі“ у системі підвищення кваліфікації вчителів, вихователів, педагогів-організаторів. Видано навчально-методичні посібники, у яких представлено зміст інтерактивних занять у формі тренінгів спрямованих на попередження педагогічної занедбаності дітей молодшого шкільного віку з дистантних сімей.

Результати дослідження впроваджено у навчально-виховний процес ЗОШ №3, №5, №6, №14, №15 м. Чернівців (довідка № 208 від 30.05.2008, довідка № 235 від 30.05.2008, довідка № 74 від 20.06.2008, довідка № 389 від 29.05.2008, довідка № 245 від 22.05.2008, довідка № 01-15/1734 від 14.10.2008 та акт від 14.10.2008), Хотинської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів №5 Чернівецької області (довідка №283 від 30.04.2008 та акт від 5.05.2008), Михайлівського НВО „Середня загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів - Дошкільний заклад“ Ярмолинського району Хмельницької області (акт №71 від 25.12.2009), Олександрівської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів Борщівського району Тернопільської області (акт № 83 від 23.12.2009); основні теоретичні та методичні результати дослідження впроваджено у навчально-виховний процес підготовки фахівців соціально-педагогічного напрямку Прикарпатського національного університету імені В. Стефаника (акт № 01-08/774 від 13.06.08), Ізмаїльського державного гуманітарного університету (акт №1-7/718 від 26.08.08) та Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, (акт № 1141 від 10.11.2008).

Апробація результатів дослідження. Основні теоретичні та практичні результати дослідження апробовано у доповідях на міжнародних науково-практичних конференціях "Наука і освіта '2004" (М.Дніпропетровськ, 2004), "Современные подходы к продвижению здоровья" (м. Гомель, 2006), "Підготовка соціальних педагогів та соціальних працівників в Україні в контексті Болонського процесу" (м. Чернівці 2007), "Науковий прогрес на межі тисячоліть - 2008" (м. Перемишль, 2008), "Сучасна молодь: крок у майбутнє" (м. Суми, 2008), у доповіді на всеукраїнській конференції "Соціально-педагогічні проблеми виховання дітей в дистантних сім'ях і методично-теоретичні засади підготовки спеціалістів до роботи з ними" (м. Чернівці, 2008), у виступі на Всеукраїнському науково-практичному семінарі "Мультикультурний світ у просторі освіти" (м. Харків, 2006).

Основні положення й результати дослідження пройшли апробацію в рамках реалізації наказу Міністерства освіти і науки України №1176 від 25.12.2007 „Про організацію і проведення соціально-педагогічної та психологічної роботи з дітьми трудових мігрантів у 2008 році” в процесі проведення обласних навчально-практичних семінарів „Соціально-педагогічна і психологічна робота з дітьми трудових мігрантів” для педагогічних працівників, зокрема соціальних педагогів, практичних психологів, класних керівників, методистів районних (міських) методичних кабінетів відділів освіти;

Теоретичні положення та практичні результати дослідження стали предметом обговорення на науково-методичних семінарах та засіданнях кафедри загальної та соціальної педагогіки Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, лабораторії превентивного виховання та лабораторії соціальної педагогіки Інституту проблем виховання АПН України.

Публікації. Основні положення дослідження відображено в 20 публікаціях, 10 з яких опубліковано у провідних фахових виданнях, що входять до переліку ВАК України (1 у співавторстві), 8 у матеріалах науково-практичних конференцій та у двох навчально-методичних посібниках (1 у співавторстві).

Особистий внесок здобувача в наукових працях, надрукованих із співавторами: у статті „Роль сім'ї у попередженні педагогічної занедбаності дітей молодшого шкільного віку з дистантних сімей” опублікованій у співавторстві з О. Пенішкевич, внесок здобувача полягає у зборі та систематизації статистичних даних про дистантні сім'ї, у яких виховуються діти молодшого шкільного віку та результати дослідження прояву ознак педагогічної занедбаності у молодших школярів з дистантних сімей; у навчально-методичному посібнику „Соціально-педагогічна та психологічна робота з дітьми трудових мігрантів” за редакцією К. Левченко, І. Трубавіної, І. Цушка, здобувачеві належить „Програма попередження педагогічної занедбаності дітей трудових мігрантів молодшого шкільного віку” (с. 191-264).

Структура й обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, двох розділів та висновків до них, загальних висновків, додатків (13 додатків), списку використаних джерел (275 джерел). Загальний обсяг дисертації 283 сторінки друкованого тексту, з них основного тексту 178 сторінок; робота містить 35 таблиць та 15 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі обґрунтовано актуальність теми, визначено об'єкт, предмет, мету, завдання, гіпотезу, теоретичні засади, методи, експериментальну базу; розкрито наукову новизну і практичне значення роботи, подано інформацію про апробацію та впровадження результатів дослідження, наводяться відомості про публікації, структуру та обсяг дисертації.

У першому розділі - „**Запобігання педагогічної занедбаності дітей молодшого шкільного віку з дистантних сімей як педагогічна проблема**” - представлено теоретичне обґрунтування поняття „педагогічна занедбаність дітей молодшого шкільного віку”; охарактеризовано дистантні сім'ї як виховний інститут та проблеми, що у них виникають; описано критерії та показники вихованості, що розглядається як результат виховної роботи із запобігання педагогічної занедбаності молодших школярів з дистантних сімей; представлено перебіг і результати констатувального експерименту.

На підставі аналізу праць вітчизняних і зарубіжних науковців (М. Алемаскін, В. Баженов, С. Белічева, С. Бородуліна, Л.Зюбін, Н. Касярум І. Козубовська, В.Ліпнік, Н.Максимова, Л. Маленкова В. Матвеева, Г. Медведєва, А. Микитіна, Г. Міньковський, І. Невський, Р. Овчарова, В. Оржеховська, С. Петухов, І. Салопєко, В. Ципурський та ін.) доведено, що у різні історичні періоди педагогічна занедбаність по-різному проявлялася як явище і тому по-різному трактувалося саме поняття.

Враховуючи значущість і необхідність осмислення цього поняття, педагогічну занедбаність дітей молодшого шкільного віку розглядаємо як стійкі відхилення від норми в моральній свідомості, поведінці та навчальній діяльності, що є наслідком невихованості дитини і зумовлені байдужим або негативним ставленням до неї, порушенням системи планомірних, цілеспрямованих і ефективних виховних впливів у сім'ї та школі. Сьогодні однією з причин педагогічної занедбаності дітей стає тривала розлука з батьками з різних причин та дистантність сімей.

Дистантними у сучасній науковій літературі називають сім'ї, члени яких тривалий час проживають на відстані. До числа дистантних відносять сім'ї, що живуть на відстані через особливості професії (бортпровідники, моряки, артисти, космонавти, геологи, військові, спортсмени); сім'ї, де батьки ув'язнені й відбувають покарання; сім'ї, де дитина виховується в закладах інтернатного типу. На наш погляд, до категорії дистантних варто віднести ще й сім'ї трудових мігрантів - заробітчан, що сезонно чи по декілька років працюють за кордоном, адже члени цих сімей також тривалий час перебувають на відстані. Сьогодні саме такі дистантні сім'ї становлять переважну більшість серед інших видів дистантних сімей в Україні.

У процесі дослідження шляхом анкетування нами було виявлено різні типи дистантних сімей, серед яких за оцінками вчителів, учнів та самих батьків і опікунів 20,11% благополучні, 31,22% неблагополучні і 48,67% потенційно-неблагополучні.

Для порівняння ризику появи педагогічної занедбаності у дітей молодшого шкільного віку з дистантних сімей та їх однолітків з повних благополучних сімей нами було проведено пілотне дослідження за методикою експрес-діагностики

ознак соціально-педагогічної занедбаності Р. Овчарової. Отримані результати показали, що діти з дистантних сімей мають значно більше ознак занедбаності, ніж їх однолітки з повних благополучних сімей.

Діагностика виховного потенціалу дистантних сімей і порівняльний аналіз прояву ознак занедбаності у дітей молодшого шкільного віку з таких сімей та у молодших школярів з повних благополучних сімей дає підстави стверджувати, що у дистантних сім'ях створюються несприятливі умови для виховання, що спричиняють депривацію, підвищення агресивності, ворожості, тривожності, зниження рівня розвитку пізнавальних процесів, що в свою чергу позначається на успішності молодших школярів та їхній поведінці. Недоліки у вихованні та емоційна напруженість, збіднення спілкування з дітьми у цих сім'ях стають передумовами появи педагогічної занедбаності.

Щоб попередити появу педагогічної занедбаності дітей молодшого шкільного віку з дистантних сімей, на нашу думку, необхідно здійснювати відповідну виховну роботу та педагогічну підтримку таких сімей, причому провідна роль у цьому належить загальноосвітньому навчальному закладу.

Основною ознакою ефективності виховної роботи, спрямованої на запобігання педагогічної занедбаності та результатом цього процесу вважаємо зниження ризику появи занедбаності шляхом підвищення рівня вихованості дітей молодшого шкільного віку. Критеріями вихованості визначаємо: моральну свідомість, показниками якої є: знання моральних норм і правил поведінки, моральні цінності та переконання, ціннісне ставлення до себе та свого здоров'я; культуру поведінки з показниками: дисциплінованість і відповідальність, культура спілкування, участь у суспільно-корисній праці; навчально-пізнавальну активність, показники якої: пізнавальна мотивація навчання, успішність у навчальній діяльності, позитивна спрямованість захоплень та інтересів.

За розробленими критеріями та показниками було проведено констатувальний експеримент, що дав можливість виявити рівні вихованості молодших школярів з дистантних сімей (високий, достатній, середній, низький) до проведення з ними спеціальної виховної роботи із запобігання занедбаності, які обернено пропорційно співвідносяться нами зі ступенями ризику появи педагогічної занедбаності (дуже низьким, низьким, середнім та високим).

Результати констатувального експерименту показали, що з 189 учнів (94 школярі контрольної (КГ) та 95 - експериментальної груп (ЕГ)) 22,3% учнів ЕГ та 22,1% учнів КГ проявляють низький рівень вихованості, що відповідає високому ступеню ризику появи педагогічної занедбаності. Середній рівень вихованості й відповідно середній ступінь ризику педагогічної занедбаності було виявлено у 33,1% учнів ЕГ та у 31,4% учнів КГ. Достатній рівень вихованості, що відповідає низькому ступеню ризику виникнення занедбаності, проявили 24,1% учнів ЕГ та 25,3% дітей КГ. Високий рівень вихованості, а отже і дуже низький ступінь ризику появи занедбаності, характерний для 20,2% учнів ЕГ та 21,0% КГ. Дослідження довело наявність певних ознак і ризику появи педагогічної занедбаності у більшості дітей молодшого шкільного віку з дистантних сімей. В експериментальній і контрольній групах молодших школярів із дистантних сімей

за результатами констатувального експерименту виявлено приблизно однакові рівні вихованості.

На підставі результатів вивчення дистантних сімей і результатів констатувального експерименту ми дійшли до висновків, що низький рівень вихованості молодших школярів із дистантних сімей і високий ступінь ризику появи педагогічної занедбаності зумовлений кількома чинниками: педагогічно недоцільними взаєминами та несприятливою психологічною атмосферою у дистантних сім'ях, які провокують появу педагогічної занедбаності дітей вже у молодшому шкільному віці; неготовністю вчителів початкових класів до взаємодії з дистантними сім'ями; відсутністю педагогічної підтримки дистантних сімей з боку навчального закладу; відсутністю спеціально організованої виховної роботи з метою попередження занедбаності молодших школярів з таких сімей; відсутністю сприятливого виховуючого середовища для дітей молодшого шкільного віку з дистантних сімей та недостатньо ефективною організацією змістовного дозвілля для цих дітей через погано налагоджену взаємодію виховних інститутів у їх вихованні.

У *другому розділі* - **„Педагогічні умови запобігання педагогічної занедбаності молодших школярів з дистантних сімей„**, - визначено та теоретично обгрунтовано педагогічні умови запобігання педагогічної занедбаності молодших школярів з дистантних сімей; представлено розроблену структурно-функціональну модель запобігання педагогічної занедбаності дітей молодшого шкільного віку з дистантних сімей; розкрито методику формування експерименту; висвітлено та проаналізовано здобуті результати дослідження.

Аналіз причин педагогічної занедбаності дітей молодшого шкільного віку з таких сімей, дають підстави стверджувати, що основними педагогічними умовами запобігання педагогічної занедбаності дітей молодшого шкільного віку з сімей трудових мігрантів є: систематичне вивчення дистантних сімей, проблем виховання у них, рівня вихованості молодших школярів та оцінювання ризиків появи педагогічної занедбаності; організація спеціальної виховної роботи школи з дітьми молодшого шкільного віку з дистантних сімей, спрямованої на запобігання їхньої педагогічної занедбаності; надання психолого-педагогічної допомоги дистантним сім'ям у створенні педагогічно-доцільних взаємин між батьками, опікунами та дітьми; методична готовність педагогів до роботи з попередження педагогічної занедбаності молодших школярів з дистантних сімей; налагодження взаємодії школи, дистантної сім'ї та інших виховних інститутів у попередженні педагогічної занедбаності молодшого школяра.

Визначення педагогічних умов попередження педагогічної занедбаності дало можливість систематизувати цей процес у єдності мети, завдань, змісту, форм, методів та очікуваного результату попереджувальної виховної роботи і на цій основі побудувати структурно-функціональну модель запобігання занедбаності (Рисі), що являє собою цілісну педагогічну систему.

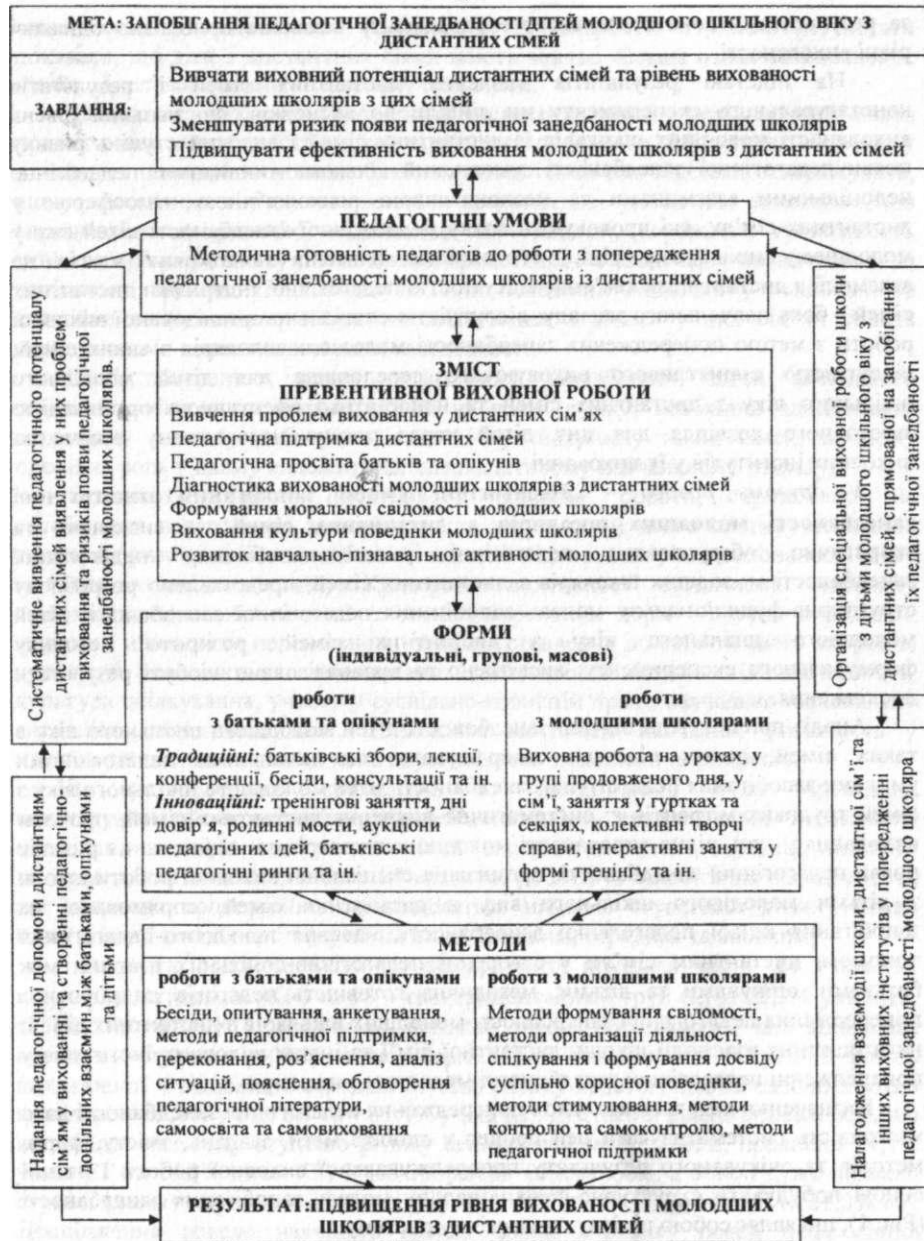

Рис.1. Структурно-функціональна модель запобігання педагогічній занедбаності молодших школярів з дистантних сімей

Теоретико-методичний аналіз проблеми запобігання педагогічній занедбаності молодших школярів із дистантних сімей і результати констатувального експерименту стали базою для розробки програми формувального експерименту, яка передбачала проведення спеціальної роботи з усіма основними суб'єктами виховання - педагогами, учнями, батьками та опікунами. Програма будувалася на основі структурно-функціональної моделі запобігання занедбаності.

Завданнями формувального експерименту стали: підготовка вчителів, експериментальних класів до роботи із запобігання педагогічній занедбаності молодших школярів з дистантних сімей; організація виховної роботи з дітьми молодшого шкільного віку з дистантних сімей, спрямованої на підвищення рівня вихованості за розробленими нами критеріями; вивчення педагогічного потенціалу дистантних сімей, педагогічна просвіта батьків та опікунів молодших школярів експериментальної групи, надання допомоги у вихованні та створенні педагогічно-доцільних взаємин між батьками, опікунами та дітьми; налагодження взаємодії шкіл, дистантних сімей, позашкільних навчально-виховних закладів, громадських організацій та релігійних общин у попередженні педагогічної занедбаності молодших школярів експериментальної групи.

Підготовка педагогів до роботи з попередження педагогічної занедбаності дітей молодшого шкільного віку з дистантних сімей здійснювалася під час проведення семінарів, методоб'єднань, шляхом надання вчителям методичних рекомендацій щодо роботи з дітьми, батьками та опікунами з таких сімей.

Превентивна виховна робота з молодшими школярами експериментальної групи здійснювалася на уроках (створення виховуючих ситуацій, бесіди, ігрові завдання, прямі й непрямі вимоги, вправи, привчання), під час позакласної виховної роботи (рекомендація творів для позакласного читання та їх обговорення, колективні творчі справи, як от: вечір подорож „У країну цікавих захоплень", інсценізація казок „Рукавичка", „Вовк та семеро козенят" і показ їх у дитячому садку та ін.), під час виховної роботи у групі продовженого дня (етичні бесіди, доручення, рольові ігри, виховуючі ситуації, ігри-драматизації, вправи, привчання) та виховної роботи у сім'ях (бесіди, навіювання, переконання, обговорення прочитаного та побаченого, ігри, вправи, привчання, доручення, дотримання режиму дня та ін.), під час занять у гуртках та секціях (бесіди, вправи, привчання, заохочення).

Пріоритетною формою роботи в процесі нашого дослідження стали інтерактивні заняття у вигляді тренінгів. Нами було розроблено програму профілактичних, розвиваючих і корекційних інтерактивних занять для учнів 14-х класів. Метою програми стали навчання, виховання та розвиток учнів, підвищення рівня їхньої вихованості, формування моральної свідомості, культури поведінки, розвиток навчально-пізнавальної активності. Програма включала 16 тематичних напрямів і містила вправи на розвиток у молодших школярів розуміння моральних понять та якостей („Поясни слова"), підвищення рівня знань учнів про моральні норми і правила поведінки („Чому розчаровуються чарівні слова"), формування ціннісних орієнтацій та відповідальності („Що не можна купити за гроші", „Як вчинити"), розвиток гуманних якостей

І

(„Мікрофон", „Дав слово - дотримуй його"), формування культури зовнішнього вигляду („Зустрічають за одягом..."), культури мовлення та спілкування („Чи бувають зайвими слова", „Якості важливі дня спілкування"), культури здоров'я та культури праці („Суд над курінням", „Праця людину годує..."), розвиток позитивних захоплень та інтересів („Намисто унікальності"), виховання дисциплінованості („Умій почекати"), розвиток пізнавальних процесів з метою підвищення рівня успішності („Уяви, що вийде", „Як розвивалися події"), корекцію страхів, агресивності, тривожності („Розсміши злого тигра", „Фортеця" та ін.). Завдання пропонувалися у вигляді тестів, незакінчених речень, ролевих ігор, рухливих ігор, творчих завдань, аналізу ситуацій, читання художніх творів тощо. Позитивний терапевтичний ефект справляло вже саме спілкування дітей у процесі занять і підвищена увага педагога до них.

Основними формами та методами просвітницької роботи школи з батьками та опікунами стали як традиційні: інформаційні повідомлення на батьківських зборах („Мистецтво хвалити", „Увага потребує уваги" та ін.), лекції („Вбережіть дітей від екранного насилля", „Неправильні типи виховання у сім'ї"), конференції („Сім'я і здоровий спосіб життя", „Педагогічна занедбаність і важковихованість: причини і наслідки"), бесіди („Як любити дітей, щоб вони це відчували", „Як цікаво і змістовно організувати дозвілля дитини") та ін., так й інноваційні: у сімейному колі (індивідуальні зустрічі з лікарями, психологами, юристами), дні довір'я (консультації батьків-лікарів, батьків-юристів для бажаючих у спеціально відведені дні), аукціони педагогічних ідей (обмін досвідом сімейного виховання), батьківські педагогічні ринги (спільне розв'язування складних педагогічних ситуацій) та ін. Досить продуктивною формою роботи стали тренінгові заняття для батьків та опікунів, що давали змогу в невимушеній обстановці обмінятися досвідом та обговорити різні проблеми сімейного виховання („Як допомогти дитині пережити розлуку з рідними", „Попередження насилля у сім'ї", „Чого ми чекаємо від наших дітей", „Вирішення сімейних конфліктів" та ін.).

Результати діагностики педагогічного потенціалу дистантних сімей дають підстави стверджувати, що у сім'ях, з якими проводилися консультації, бесіди, лекційні та тренінгові заняття, покращився загальний рівень доброзичливого ставлення до дітей, а також відбулися позитивні зміни у поглядах на виховання. Усе це в свою чергу сприяло підвищенню рівня вихованості молодших школярів з дистантних сімей.

Завдяки налагодженню взаємодії виховних інститутів у процесі формувального експерименту вдалося створити сприятливе виховуюче середовище для дітей з сімей трудових мігрантів, покращити їхню соціальну ситуацію розвитку та змістовно організувати їхнє дозвілля шляхом об'єднання зусиль загальноосвітніх навчальних закладів, сімей учнів, позашкільних навчально-виховних закладів, релігійних общин. Це теж сприяло підвищенню рівня вихованості дітей експериментальної групи та зниженню ступеня ризику появи занедбаності.

Завдяки створенню вищезгаданих педагогічних умов запобігання педагогічної занедбаності у процесі формувального етапу експерименту

В

проявилася позитивна динаміка у підвищенні рівня вихованості молодших школярів з дистантних сімей експериментальної групи, що водночас свідчить про зменшення ризику появи у них стійких ознак педагогічної занедбаності.

Перевірка ефективності розробленої програми формувального експерименту передбачала проведення контрольного зрізу рівня вихованості за визначеними критеріями та показниками. Ефективність обґрунтованих педагогічних умов підтверджують позитивні зміни, виявлені в ході експерименту, зокрема, підвищення рівнів вихованості молодших школярів з дистантних сімей експериментальної групи, що свідчить про зниження ризику появи педагогічної занедбаності.

Зведені дані про ступені ризику появи педагогічної занедбаності до та після експериментальної роботи подано у таблиці 1.

Таблиця 1.

Динаміка ступенів ризику появи педагогічної занедбаності молодших школярів із дистантних сімей експериментальної та контрольної групи

Ступені ризику появи педагогічної занедбаності	Кількість молодших школярів у %			
	Експериментальна група (94 учні)		Контрольна група (95 учнів)	
	До експерименту	Після експерименту	До експерименту	Після експерименту
Дуже низький	20,2	35,2	21,0	17,9
Низький	24,5	37,2	25,3	21,5
Середній	33,0	17,0	31,6	35,3
Високий	22,3	10,6	22,1	25,3

На завершення експерименту кількість дітей експериментальної групи з високим рівнем моральної свідомості зросла на 15,9 %, культури поведінки на 16%, навчально-пізнавальної активності - на 12,8%. У контрольній групі виявлено негативну динаміку: кількість дітей із високим рівнем моральної свідомості зменшилася на 3,1%, культури поведінки - на 3,2%, навчально-пізнавальної активності - на 6,3%.

Математичний аналіз результатів підтвердив, що забезпечення обґрунтованих нами педагогічних умов запобігання педагогічної занедбаності дітей молодшого шкільного віку з дистантних сімей сприяло зменшенню ризику появи педагогічної занедбаності у дітей експериментальної групи та підвищенню рівня їхньої вихованості.

Узагальнення теоретичних та емпіричних результатів дослідження дають підстави для наступних **висновків**:

1. Аналіз психологічної та педагогічної літератури показав, що науковці виокремлюють серед основних причин педагогічної занедбаності недоліки виховання. Педагогічну занедбаність молодших школярів визначаємо як стійкі відхилення від норми в моральній свідомості, поведінці та навчальній діяльності, що є наслідком невихованості дитини і зумовлені байдужим або негативним ставленням до неї, порушенням системи планомірних, цілеспрямованих і ефективних виховних впливів у сім'ї та школі.

2. Вивчення дистантних сімей виявило недостатнє виконання виховної функції, що дає підстави відносити такі сім'ї до потенційно-неблагополучних, а часто і неблагополучних. Основними проблемами виховання у таких сім'ях є піклування лише про задоволення матеріальних потреб дитини та ігнорування її духовних потреб, недостатня увага до психічного та морального розвитку школяра, конфлікти між батьками, опікунами та дітьми, вибір неправильної стратегії виховання, відсутність єдиних вимог до дитини з боку батьків, опікунів та інших членів родини.

Основними причинами появи ризику педагогічної зanedбаності молодших школярів із дистантних сімей є: недостатня увага педагогічних працівників до проблем виховання, що виникають у дистантних сім'ях, неготовність вчителів початкових класів до взаємодії з дистантними сім'ями, відсутність ранньої діагностики ризику появи зanedбаності та її ознак у дітей молодшого шкільного віку з таких сімей, відсутність спеціально організованої виховної роботи школи, спрямованої на запобігання педагогічної зanedбаності вже серед учнів молодших класів; несприятливий емоційно-психологічний мікроклімат та педагогічно недоцільні взаємини у дистантних сім'ях; недостатньо налагоджена взаємодія виховних інститутів у роботі з дітьми трудових мігрантів молодшого шкільного віку, відсутність сприятливого виховуючого середовища для них та організації змістовного дозвілля.

3. Враховуючи проаналізовані й узагальнені дефініції поняття „педагогічної зanedбаності“, основними критеріями для визначення ступеня ризику її появи у молодших школярів, що констатувався нами залежно від рівня вихованості школярів, було визначено моральну свідомість (показники: знання моральних норм поведінки, моральні цінності та переконання, ціннісне ставлення до себе та свого здоров'я); культуру поведінки (показники: дисциплінованість і відповідальність, культура спілкування, участь у суспільно-корисній праці); навчально-пізнавальну активність (показники: пізнавальна мотивація навчальної діяльності, успішність у навчальній діяльності, позитивна спрямованість захоплень та інтересів).

Результати констатувального експерименту показали, що для більшості дітей молодшого шкільного віку з дистантних сімей існує певний ризик появи педагогічної зanedбаності. Високий ступінь ризику зanedбаності було констатовано у 22,3% учнів експериментальної та контрольної груп. Середній ступінь ризику - у 32,5% молодших школярів обох груп. Низький ступінь ризику появи цього явища виявлено для 24,7 % молодших школярів із дистантних сімей. Дуже низький ступінь ризику появи педагогічної зanedбаності було констатовано для 20,5 % дітей.

4. У процесі дослідження розроблено та теоретично обґрунтовано структурно-функціональну модель запобігання педагогічної зanedбаності дітей молодшого шкільного віку з дистантних сімей, в якій представлено мету, завдання, зміст, оптимальні форми (виховна робота на уроках, у групі продовженого дня, у сім'ї, заняття в гуртках, інтерактивні заняття у формі тренінгів) і методи (методи формування свідомості, організації діяльності, спілкування та досвіду суспільно корисної поведінки, контролю та

самоконтролю, педагогічної підтримки) виховної роботи з дітьми, традиційні (батьківські збори, лекції, конференції) та інноваційні (тренінги, дні довір'я, батьківські педагогічні ринги) форми і методи (бесіди, пояснення, переконання, обговорення педагогічної літератури, методи педагогічної підтримки) просвітницької роботи з батьками та опікунами, а також результат ефективного здійснення цього процесу: підвищення рівня вихованості. Апробація структурно-функціональної моделі підтвердила, що зниження ризику виникнення педагогічної зanedбаності молодших школярів з дистантних сімей шляхом підвищення рівня їхньої вихованості є цілісною дієвою педагогічною системою.

5. Результати проведеної експериментальної роботи підтвердили висунуте нами припущення про те, що запобігання педагогічної зanedбаності дітей молодшого шкільного віку з дистантних сімей забезпечується сукупністю таких педагогічних умов: систематичне вивчення педагогічного потенціалу дистантних сімей виявлення у них проблем виховання та ризиків появи педагогічної зanedбаності молодших школярів; організація спеціальної виховної роботи школи з дітьми молодшого шкільного віку з дистантних сімей, спрямованої на запобігання їхньої педагогічної зanedбаності; надання психолого-педагогічної допомоги дистантним сім'ям у створенні педагогічно-доцільних взаємин між батьками, опікунами та дітьми; методична готовність педагогів до роботи із запобігання зanedбаності молодших школярів дистантних сімей; налагодження взаємодії школи, дистантної сім'ї та інших виховних інститутів у попередженні педагогічної зanedбаності молодшого школяра.

Створення необхідних педагогічних умов у процесі формування експерименту забезпечило зниження рівня ризику появи зanedбаності серед молодших школярів із дистантних сімей експериментальної групи за усіма критеріями та показниками. Так, в експериментальній групі на 15 % збільшилась кількість дітей із високим рівнем вихованості, що свідчить про дуже низький ступінь ризику появи зanedбаності, на 12,7% збільшилась кількість дітей з достатнім рівнем вихованості, що відповідає низькому ступеню ризику появи зanedбаності. Водночас на 26 % зменшилась кількість дітей з середнім ступенем вихованості, що свідчить про середній ступінь ризику появи зanedбаності. А також на 11,7% зменшилась кількість дітей з низьким рівнем вихованості, що свідчить про високий ступінь ризику появи зanedбаності. У контрольній групі кількість дітей з високим рівнем вихованості зменшилась на 3,1 %, з достатнім рівнем вихованості зменшилась на 3,8 %, а кількість дітей з середнім та низьким рівнями вихованості навпаки збільшилась відповідно на 3,7 % та на 3,2 %, що свідчить про збільшення ризику появи педагогічної зanedбаності.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми запобігання педагогічної зanedбаності дітей молодшого шкільного віку з дистантних сімей. Перспективами подальшої роботи можуть бути: розробка теоретико-методологічних основ виховної роботи, спрямованої на попередження педагогічної зanedбаності дітей із дистантних сімей, починаючи з дошкільного віку; розробка діагностичних і корекційних методик для роботи з педагогічно зanedбанними дітьми на основі міждисциплінарного підходу; розробка методики підготовки майбутніх педагогів до роботи з дистантними сім'ями.

В

конференції для студентів та аспірантів. - Суми: СумДПУ ім. А.С. Макаренка, 2008. - С. 414-419.

20. Куб'як Наталія. Запобігання педагогічної занедбаності дітей молодшого шкільного віку з дистантних сімей / Н. Куб'як // Соціально-педагогічні проблеми виховання дітей в дистантних сім'ях і методично-теоретичні засади підготовки спеціалістів до роботи з ними / Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції 30-31 жовтня 2008 року. - Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича. - Чернівці: Технодрук, 2008. - С. 66-71.

АНОТАЦІЯ

Куб'як Н. І. Запобігання педагогічної занедбаності дітей молодшого шкільного віку з дистантних сімей. - Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.07 - теорія і методика виховання - Інститут проблем виховання АПН України, Київ, 2010.

Дисертація присвячена актуальній проблемі запобігання педагогічної занедбаності дітей молодшого шкільного віку з дистантних сімей.

У роботі визначено теоретичні основи поняття „педагогічна занедбаність дітей молодшого шкільного віку”. Охарактеризовано дистантні сім'ї, виявлено недостатнє виконання ними основних функцій і зокрема виховної та описано проблеми виховання дітей у таких сім'ях. Розроблено критерії, показники та виявлено рівні вихованості для оцінки ризиків появи педагогічної занедбаності у дітей молодшого шкільного віку з дистантних сімей.

Теоретично обґрунтовано та розроблено структурно-функціональну модель процесу запобігання педагогічної занедбаності дітей молодшого шкільного віку з дистантних сімей. Визначено та експериментально перевірено педагогічні умови попередження занедбаності молодших школярів у навчально-виховному процесі початкової школи.

Ключові слова: педагогічна занедбаність, вихованість, дистантна сім'я, педагогічні умови запобігання занедбаності.

АННОТАЦІЯ

Куб'як Н. І. Предупреждение педагогической запущенности детей младшего школьного возраста из дистантных семей. - Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.07 - теория и методика воспитания. Институт проблем воспитания АПН Украины, Киев, 2009.

Диссертация посвящена исследованию актуальной проблемы предупреждения педагогической запущенности детей младшего школьного возраста из дистантных семей.

В диссертационной работе уточнено понятие «педагогическая запущенность детей младшего школьного возраста» с учетом современных условий воспитания. Под педагогической запущенностью детей младшего школьного возраста понимается стойкие отклонения в моральном сознании, поведении и учебно-

В

познавательной деятельности из-за недостаточного уровня воспитанности ребенка, что обусловлено нарушением системы планомерных и эффективных воспитательных влияний в семье и школе.

Исследование дистантных семей трудовых мигрантов дает основание утверждать недостаточное выполнение такими семьями воспитательной функции. Это приводит к снижению успеваемости младших школьников, нарушению поведения, появлению признаков педагогической запущенности. Были выявлены основные причины педагогической запущенности младших школьников из дистантных семей: неблагоприятная эмоционально-психологическая атмосфера и педагогически нецелесообразные взаимоотношения между родителями, опекунами и детьми в дистантных семьях; недостаточное изучение педагогами воспитательных проблем, уровня воспитанности детей и риска возникновения педагогической запущенности в таких семьях; отсутствие специально организованной воспитательной работы по предупреждению педагогической запущенности младших школьников из дистантных семей, недостаточное внимание к организации их досуга; отсутствие отлаженного взаимодействия воспитательных институтов в решении проблем воспитания детей из дистантных семей.

Разработано критерии и показатели воспитанности, повышение уровня которой рассматривается как интегральный показатель для оценки результата и эффективности процесса предупреждения педагогической запущенности младших школьников из семей трудовых мигрантов. Высокий уровень воспитанности соотносится с очень низкой степенью риска появления педагогической запущенности, достаточный уровень воспитанности предполагает низкую степень риска появления признаков педагогической запущенности, средний уровень воспитанности соотносится со средней степенью риска возникновения педагогической запущенности, а низкий уровень воспитанности соответствует высокой степени риска появления педагогической запущенности.

Констатирующий эксперимент засвидетельствовал высокую и среднюю степень риска появления педагогической запущенности у большинства детей из дистантных семей по его результатам спланировано программу формирующего эксперимента.

Разработано и апробировано в учебно-воспитательном процессе начальной школы структурно-функциональную модель процесса предупреждения педагогической запущенности детей младшего школьного возраста из дистантных семей, которая являет собой целостную педагогическую систему. Основными компонентами модели стали цели и задачи процесса предупреждения педагогической запущенности младших школьников, содержание, формы и методы работы с младшими школьниками, родителями и опекунами из дистантных семей, педагогические условия эффективности этого процесса, а также ожидаемый результат: повышение уровня воспитанности младших школьников.

Определены, научно обоснованы и экспериментально проверены педагогические условия предупреждения педагогической запущенности детей

младшего школьного возраста из дистантных семей: систематическое изучение педагогического потенциала дистантных семей, выявление в них проблем воспитания и риска появления педагогической запущенности младших школьников; организация специальной воспитательной работы школы с детьми младшего школьного возраста из дистантных семей, направленной на предупреждения их педагогической запущенности; оказание педагогической помощи дистантным семьям в воспитании и создании педагогически-целесообразных отношений между родителями, опекунами и детьми; методическая готовность педагогов к работе по предупреждению педагогической запущенности младших школьников из дистантных семей; налаживание взаимодействия школы, дистантной семьи и других воспитательных институтов в предупреждении педагогической запущенности младшего школьника.

Разработаны и экспериментально проверены содержание, формы и методы воспитательной работы школы с детьми младшего школьного возраста с целью предупреждения педагогической запущенности, а также формы и методы педагогической поддержки родителей и опекунов из дистантной семьи.

Доказано результативность тренинговой работы с детьми, родителями и опекунами из дистантных семей в процессе предупреждения педагогической запущенности младших школьников.

Ключевые слова: педагогическая запущенность, воспитанность, дистантная семья, педагогические условия предупреждения запущенности.

ANNOTATION

KUBYAK N. I. PREVENTION OF PEDAGOGICAL NEGLECT OF PRIMARY SCHOOL AGE CHILDREN FROM DISTANT FAMILIES. - It is manuscript.

Dissertation for getting the scientific degree of candidate of pedagogical sciences on the speciality 13.00.07 - theory and teaching methods of up bring - Institute of education's problems of the Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine, Kyiv, 2010.

The dissertation is dedicated to a problem of primary school age children's from the distant families pedagogical neglect's prevention. The theoretical base of term "pedagogical neglect of primary school age children" is defined in the work. The criteria and indexes of good breeding as the result of pedagogical neglect's prevention of primary school age children from the distant families are worked out.

The structurally-functional model of prevention the pedagogical neglect of primary school age children from distant families in the comprehensive school are offered and the system of school's work for prevention of the pedagogical neglect of primary school age children from the distant families is experimentally verified. The pedagogical conditions of prevention the pedagogical neglect of primary school age children from the distant families are defined, substantiated and experimentally verified.

THE KEY WORDS: pedagogical neglect, good breeding, distant family, pedagogical conditions prevention of neglect.

Пішисано до друку 30.12.2009 р. Формат 60x84/16. Папір офсетний
Гарнітура Times New Roman. Умов. друк. арк. 09.
Зам. № 7. Тираж 100 прим.

Виготовник: Яворський С. Н.
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єктів
видавничої справи ЧЦ №18 від 17.03.2009 р.
58000, м. Чернівці, вул. І. Франка, 20, оф.18, тел. 55-05-85